

Kuulumisia Tampereelta

Tuula Pantzar, Juha Merta, Outi Stüber

Kuulumisia II – opettajankoulutuksen monikulttuurinen horisontti on Tampereen yliopiston Kasvatustieteiden yksikön koulutusohjelma, joka on kohdennettu maahanmuuttajataustaisille opetus- ja kasvatusalalla jo toimineille tai sinne pyrkiville henkilöille. Koulutus pyrkii vahvistamaan laaja-alaista opettaja- ja kasvattajaidentiteettiä. Se antaa myös väylän kelpoistua opettajaksi suomalaisen koulun muuttuviin toimintaympäristöihin.

Koulutuksen tausta

Tampereen yliopisto on historiansa ajan kantanut mukanaan tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden sekä vahvan yhteiskunnallisen vastuun ja sivistystahdon eetosta. Avoimuus yhteiskunnalliselle muutokselle on näkynyt yliopiston historiassa eri tavoin.

Monikulttuuristuva yhteiskunta on tuonut mukanaan useita koulutuksellista tasa-arvoa koskevia haasteita. Vastauksena niihin aineenopettajan pedagogiset opinnot avattiin ja kohdennettiin maahanmuuttajataustaisille, opetustehtävissä toimiville henkilöille ensimmäisen kerran vuonna 2006. Opettajankoulutuksen kehittämistyötä on jatkettu yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa Specima-hankkeena. Koulutus on saanut rahoitusta myös Osallisena Suomessa-hankkeesta Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikön päämääränä on kehittää joustavia ja tapauskohtaisia ratkaisuja maahanmuuttajataustaisten opettajien kelpoisuusvaatimuksiin ja pätevytyymiseen hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Tavoitteet

Koulutuksen avulla pyritään tavoitteelliseen ja pitkäkestoiseen prosessiin ammatillisen yhdenvertaisuuden ja pätevyyden tuottamiseksi niin työmarkkinoilla kuin opettajainhuoneissakin. Lähtökohtana on laajentaa opiskelijoiden mahdollisuuksia hankkia kelpoisuus siten, että aiemmin opittu tunnistetaan ja tunnustetaan. Tavoitteena on laaja-alainen pedagoginen kelpoisuus toimia opettajana monikulttuurisessa yhteiskunnassa, jossa työvoimatarpeet muuttuvat ja moninaistuvat.

Yksi opettajankoulutuksen tämän ajan tärkeimmistä tehtävistä on kehittää toimintakäytänteitä, joilla edistetään monikulttuurisen inklusiivisen erilaisuuden ymmärtämistä. Koulutusta rakennetaan erilaisuuden ja yhdenvertaisuuden tunnustavan opettajankoulutuksen periaatteelle, jossa inklusiivisuus nähdään laaja-

alaisena uudistuksena käynnissä olevan koulutusreformin mukaisesti. Inklusiivinen opettajankoulutus pyrkii integroimaan aiemmin erillisinä opintoina toteutetut koulutukset laaja-alaiseksi kokonaisuudeksi, jossa painottuvat vahvat tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset valmiudet kohdata moninaisuutta kasvatuksen eri konteksteissa.

Rakenne

Koulutus toteutetaan opintokokonaisuutena, jonka sisällöissä integroituvat aineenopettajan pedagogiset opinnot (60 op) ja luokanopettajakelpoisuuden tuottavat monialaiset opinnot (60 op). Osa opiskelijoista suorittaa vain aineenopettajan pedagogiset opinnot. Pedagogiset opinnot suoritettuaan osa opiskelijoista jatkaa luokanopettajan monialaisiin opintoihin. Integrointia tapahtuu sekä toiminnassa koulutuksen sisällä että laajemmin opettajankoulutuksen perinteisissä ohjelmissa. Aineenopettajan pedagogisissa opinnoissa tarjotaan lisäksi opettajakelpoisuuden lähtömaassaan saaneille opiskelijoille mahdollisuus suorittaa 15 op:n laajuiset täydennysopinnot.

Monialaiset opinnot toteutetaan perinteistä laajempina opintokokonaisuuksina, joissa asetuksessa määrätyt opetettavat aineet ja aihekokonaisuudet ovat sovelletusti mukana. Moduuleja ovat muun muassa

- kieli- ja kulttuurikasvatus
- matemaattis-luonnontieteellinen kasvatus
- taidekasvatus.

Ammatillista osaamista lujittavana ja vahvistavana opintokokonaisuutena tarjotaan lisäksi valinnainen moduuli ”Kohti toiminnallista kaksikielisyyttä” sekä opintojakso, jonka tavoitteena on kehittää opettajan suomen kielen taitoa.

Toteutus

Opetus on suomenkielistä, ja se toteutetaan perinteisen opettajankoulutuksen vaatimuksista ja tasosta tinkimättä. Opinnot jakautuvat kahdelle vuodelle, ja ne noudattavat uuden tieteenalayksikön opetussuunnitelmia siten, että pedagogiset opinnot suoritetaan yhden lukuvuoden aikana (2 ryhmää / 15 opiskelijaa) ja monialaiset opinnot kahden lukuvuoden aikana (1 ryhmä / 20 opiskelijaa).

Opinnot voidaan suorittaa työn ohessa etä- ja monimuoto-opintoina. Lähiopetusjaksot ajoittuvat viikonloppuihin. Etäopiskelu tapahtuu Learning.uta.fi-oppimisympäristössä, ja siinä hyödynnetään Connect Pro -ohjelmaa. Jokaisen opiskelijan henkilökohtainen opintosuunnitelma pohjautuu hänen opinto- ja työhistoriaansa, ja sitä pyritään opintojen avulla kohdentamaan alueellisten ja muuttuvien työvoimatarpeiden suuntaan. Koulutuksessa painotetaan tulevien opettajien kollegiaalisuuden, yhteisöllisyyden ja verkostomaisen työskentelyotteen vahvistumista. Opettajina toimivat tieteenalayksikön henkilöstö sekä muut asiantuntijat. Opetusharjoittelun ohjauksesta vastaavat harjoittelukoulujen mentor-opettajat, jotka on rekrytoitu ja koulutettu ohjaustyöhön.

Kohderyhmä ja pääsyvaatimukset

Koulutus on suunnattu maahanmuuttajataustaisille ja maahanmuuttajien opetus- ja koulutustehtävissä työskenteleville henkilöille, joilla on kandidaatin tutkinto ja/tai ylempi korkeakoulututkinto. Ulkomailla suoritetusta tutkinnosta pitää olla rinnastuspäätös. Hakijoilla tulee olla opintojen suorittamiseen tarvittava hyvä suomen kielen taito, vähintään yleisen kielitutkinnon taso 4.

Koulutusohjelman valintamalli painottaa monikulttuuriseen kouluun orientoitumista ja erityisesti hakijan

- soveltuvuutta opettajan työhön
- valmiutta laaja-alaiseen työnkuvaan
- opettajaksi kouluttautumisen tarvetta
- mahdollisuutta ja sitoutumista monimuoto-opiskeluun työn ohessa.

Tulevaisuudennäkymiä

Monikielisen ja -kulttuurisen koulun tulevaisuuden arvokas voimavara ovat oman äidinkielen opettajat. Tutkimusten mukaan vahva äidinkielen taito edistää maahanmuuttajataustaisten oppilaiden toisen kielen oppimista ja yleistä koulumenestystä. Useat elinkeinoelämän piirissä tehdyt osaamistarvetiedustelut puolestaan osoittavat, että väestön monipuolinen kielitaito on tärkeä voimavara niin paikallisilla kuin maailmanlaajuisillakin työmarkkinoilla.

Meneillään olevan koulutushankkeen tavoitteena on valmistaa tietä oman äidinkielen opettajan työnkuvasta lähtevälle kelpoisuuden määrittelylle. Koulutuksen aikana kerätään kokemuksia opintokokonaisuudesta ”Oman äidinkielen opettajan perusopinnot”. Opettajan kieliasantuntijuus perustuu oman äidinkielen hallintaan ja sen teoreettiseen tuntemukseen. Kieliasantuntijuuden lisäksi tehtävässä tarvitaan erityisen paljon yhtenäiseen perusopetukseen ja erityiskasvatukseen liittyvää osaamista, sillä opettajan työnkuvalle on tyypillistä oppilasryhmien erityisen suuri heterogeenisuus.

Opettajan työnkuvaan kuuluu oman äidinkielen opetuksen ohella omakielinen opetus, jonka avulla maahanmuuttajataustaiset oppilaat saavat yhdenvertaiset mahdollisuudet edetä koulutuspolullaan muiden oppilaiden rinnalla. Opettaja tukee maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kaksikielisyyteen kasvamista, toimii tarvittaessa samanaikais- ja tukiopettajana sekä kehittää koulujen monikielisiä käytänteitä siten, että kouluissa olevasta kieli- ja kulttuurivarannosta hyötyvät kaikki oppilaat.

Erillisrahoitetun hankkeen jälkeen tavoitteena on kehittää osaksi yliopiston peruskoulutusta pysyvä väylä, jonka kautta maahanmuuttajataustaiset opettajat voivat täydentää tutkintoansa ja saada kaikilta opettajilta edellytettävän maisterin tutkinnon. Tämä pyrkimys on kirjattu Kasvatustieteiden yksikön uusimpaan toimintasuunnitelmaan (28.9.2012).

Tutkimus on luonteva osa koulutuksen kehittämistä. Koulutus on antanut uusia virikkeitä hankkeessa mukana oleville eri tieteenalojen edustajille, ja meneillään on useita hankkeen pohjalta virinneitä tutkimuksia ja opinnäytteitä.

Yhteistyötahot

Koulutusta kehitettäessä on luotu laaja, opetuksen ja tutkimuksen monitieteistä asiantuntijuutta hyödyntävä yhteistyöverkosto. Verkostoon kuuluu käytännön opetustyötä tekeviä ja Tampereen yliopiston eri tieteenalojen asiantuntijoita. Yhteistyötä on tehty valtakunnallisesti sellaisten oppilaitosten kanssa, joissa on runsaasti maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja opiskelijoita. Oman äidinkielen opettajan tutkintoa suunnittelevassa työryhmässä on asiantuntijoina oman äidinkielen opettajia. Hankkeella on lisäksi kansainvälistä yhteistyötä maahanmuuttajataustaisten opettajien koulutukseen suuntautuneiden yliopistojen kanssa.

Kirjoittajista Tuula Pantzar toimii lehtorina, Juha Merta yliopistonlehtorina ja Outi Stüber suunnittelijana Kuulumisia II -koulutusohjelmassa Tampereen yliopistossa.